

Araştırma Makalesi / Research Article

XVIII. Yüzyılda Rusçuk'ta İşlenen Fiziksel Suçlar*

Duygu Tanıdı*

(ORCID ID: 0000-0001-6004-2833)

Gönderim Tarihi
(Submitted)

30.04.2020

Kabul Tarihi
(Accepted)

31.05.2020

Yayın Tarihi
(Published)

30.09.2020

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Tanıdı, D., "XVIII. Yüzyılda Rusçuk'ta İşlenen Fiziksel Suçlar", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5/2 (2020): 976-1002.

APA: Tanıdı, D. (2020). XVIII. Yüzyılda Rusçuk'ta İşlenen Fiziksel Suçlar. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5 (2) , 976-1002.

Öz

Osmanlı Devleti, kurduğu sağlam siyasi düzen sayesinde uzun asırlar varlığını sürdürmüştür. Bu gerçekte, nitelikli devlet adamları ve padişahların karizmatik varlıklarının etkisi büyüktür. Fakat söz konusu devlette, hayata ve insanlara olumlu, yapıcı katkılar yapan Osmanlı insanların yanında, olumsuz ve yıkıcı tahribatlarla var olmuş zararlı unsurlar da görülmüştür. Bu bağlamda Osmanlı tarihi, her zaman ve her yerde olduğu gibi, biraz da suç ve ceza tarihidir. Çünkü devleti ayakta tutan temel faktörlerden birisi de adaleti sağlamadaki hassasiyetidir. Bu da devlet tarafından, bir yönüyle, suçlularla başa çıkma şeklinde yerine getirilebilir.

Suç ve ceza tarihinde en çok çalışmış konuların başında fiziksel suçlar gelmektedir. Bu çalışmada, bir Osmanlı kazası olan Rusçuk'ta XVIII. yüzyılda işlenen adam yaralama ve öldürme suçları, şer'iyye sicillerinin verdiği bilgiler

---

* Bu makale Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Şer'iyye Sicillerine Göre XVIII. Yüzyılda Rusçuk'ta Suç ve Ceza" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

* Arş. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, 1982duygu@gmail.com.
Phd.- Research Assistant, Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Turkey.

doğrultusunda incelenecektir. Böylelikle, cinayet mefhumunun Osmanlı tarihi üzerinden aydınlatılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusçuk, Cinayet, Yaralama, Şer'iyeye Sicili, Suç.

Physical Crimes Committed in Ruse in the 18th Century

Abstract

Ottoman Empire has lasted for centuries by means of durable political order that established by him. The beings of qualitative state men and charismatic sultans are important effects for this reality. However, besides Ottoman people make positive contributions to the life and the others, dangerous people also has seen making negative and harmful destructions. In this context, Ottoman history, as every where and every time, is a crime and punishment history a little. Because, one of the factors sustained the state for a long time is sensibility of it for justice. This can be just done as overcoming against criminals for state.

The most worked issues studied in crime and punishment history are physical crimes. In this study, bodily harm and murdering at Ruse in the XVIII. century will be searched in accordance with informations given by court registers. By this way, to approach murdering issue from Ottoman history will be is targeted.

Keywords: Ruse, Murdering, Injury, Court Register, Crime.

Giriş

İnsan denen varlık, tarih boyunca, fitratı gereği topluluklar halinde yaşamış ve bunun sonucu sosyal bir düzen kurmuştur. Bu kurulan düzenin bozulmaması ve devamı için de belirli kurallar koymuş; bu kurallar da, çeşitli yaptırımları ve cezaları gerektirmiştir. Çünkü günümüzde olduğu gibi geçmiş toplumlarda da insanlar tarafından konulan kurallara uymayan, yasak fiil ve davranışlarda bulunan, toplum tarafından dışlanan bir kesim olmuştur, olagelmıştır. İşte bu ihtiyaçtan doğmuş, insanın hakkını yine insana karşı ve insana rağmen savunan hem teorik ve hem pratik yönü bulunan meşru sistemin adı "hukuk" tur. Elbette bu ilim dalı zaman geçtikçe, sadece suçun bertaraf edilmesi için değil, insan evrimi paralelinde çok çeşitli alanları kapsar hale gelmiştir. Bununla beraber, hukuk dalları içerisinde en eskisi, ceza

hukukudur. Tarihte ilk yasama faaliyetleri cezalandırmak konuludur ve insanlar tarafından hazırlanan ilk kanunlar, cezayla alakalı veya ceza yaptırımlarını içeren kanunlardır.¹

Büyük hukuk ekollerinden birisi de, İslam hukukudur. Tarihte, bu hukukun en önemli uygulayıcılarından biri, Osmanlı Devleti olmuştur. XVIII. yüzyılda, Rusçuk mahkemesinde kâtipler tarafından tutulan şer'iyeye sicillerinin temel kaynak olarak kullanıldığı bu makalede, fiziksel suçlar ve bu suçu işleyenler incelenecektir. Fiziksel suçlar, başka bir deyişle, vücut bütünlüğüne ve canlıların yaşama hakkına karşı işlenen suçlar; tecavüz, yaralama ve öldürme² eylemlerini içerir.

Çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde: Osmanlı Devleti, kendine özgü bir yorumla İslam hukukunu uyguladığı için, bu hukuk ekolünde yaralama ve öldürme eylemlerinin yeri ve bu suça verilmesi öngörülen cezalar ele alınacaktır. İkinci bölümde: çalışmanın yer aldığı bölge olan Rusçuk kazasının, XVIII. yüzyıldaki durumu, konuyla ilgili olduğu şekliyle değerlendirilecektir. Çünkü bölge tanınmazsa, suçun niteliğini ortaya çıkarmak neredeyse imkânsızdır. Ardından sonucun geldiği üçüncü ve son bölümde ise Rusçuk'ta işlenen fiziksel suçlar ve suçluların kimlikleri, şer'iyeye sicillerinden edinilen bilgiler doğrultusunda ve çok yönlü olarak irdelenecektir. Rusçuk şer'i mahkemesinin XVIII. yüzyıla ait tüm defterleri; 5, 51, 52, 6, 7, 36, 38, 37, 8, 9, 39 numaralı olup, 11 adettir. Bu defterlerin hepsi taranmış ve konuyla ilgili hükümler tespit edilmiştir. Bazı defterlerdeki hükümler, nitelik itibarıyla mükerrer olacağı için çalışma kurgusuna eklenmemiş olmakla beraber, niceliksel veri değerlendirmesinde onlardan da istifade edilmiştir. Kullanılan hükümler için fişler oluşturulmuş ve kurgu, bu fişlerde yer alan verilere göre oluşturulmuştur.

Çoğu insan için adeta bir kâbus olan fiziksel suçların, belirtilen yöntemlerle incelenmesindeki amaç: Osmanlı hukukunun olumlu taraflarının günümüze örnek olması, olumsuz yönlerinin de ortaya konularak çağdaş hukukçular tarafından onlardan ders çıkarılmasıdır. Osmanlı hukukunun pratik yönünün işleyişi hakkında ipuçları bulunan

¹ Mustafa Avcı, *Osmanlı Ceza Hukuku: Genel Hükümler*, Mimoza Yayınları, Konya, 2010, s..8.

² Şer'iyeye sicillerinde yaralama için "darb"; öldürme için "katl" kelimeleri kullanılmıştır.

ve bölge ahalisinin de gündelik hayatına dair bilgi veren bir çalışma ile toplumun tüm kesimlerinin hayatlarına ulaşmak hedeflenmiştir.³

İslam Hukukunda Yaralama ve Öldürme Suçları

İslam hukukunda yaralama ve öldürme suçlarına karşı kısas cezası verilmiştir; başka bir deyişle kısas, kullara yönelik işlenmiş tecavüzlere verilen cezadır.⁴ Kısas, katili, maktulün karşılığı olarak katletmek veya yaralanan kişinin; telef edilen uzvuna karşılık olarak, yaralayanın; ona karşılık olan uzvunu telef etmek demektir.⁵ Bu cezanın uygulanması, ancak mağdurun yakınları affederse düşer ya da mahiyet değiştirir. Kısas, canda (kısas fi'n-nefs) ve uzuvda (kısas ma dune'n-nefs, kısas fi'l-etraf) olmak üzere iki bölüme ayrılıp her iki şekil de Kur'an'da düzenlenmiştir.⁶

Bakara Suresi: 2/178-179: (Bu ayetler, öldürülme şeklindeki kısasın ceza kaynağıdır.)⁷

"Ey iman edenler, öldürülenler hakkında üzerinize kısas yazıldı. Hüre hür, köleye köle, dişiye dişi. Bununla birlikte her kim kardeşi tarafından kısmen bağışlanırsa, o vakit görev, birinin geleneğe uyması birinin de onun borcunu güzelce ödemesidir. Sizin için kısasta hayat vardır, ey temiz akıl, temiz özü olanlar! Belki korunursunuz."

Maide Suresi: 5/45: (Yaralamadaki kısasın ceza kaynağı olan ayettir.)

"Biz, Tevrat'ta onların üzerine şöyle yazdık: Cana can, göze göz, dişe diş, yaralamada ödeşme. Kim de bu hakkı sadakasına sayarsa, o günahlarının bağışlanmasına vesile olur..."

³ Bu durum şer'iyye sicillerinin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bu tarihi vesikalarda, yöneten kesimin yanında, çoğu Osmanlı belgesinde görülmediği kadar "sıradan" insanın yaşantısı hakkında çok çeşitli ve kapsamlı bilgiler bulmak mümkündür.

⁴ Ahmet; Akgündüz; Halil Cin, *Türk Hukuk Tarihi Kamu Hukuku*, Cilt: 1, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, 1995, s. 271; Muhammed Ebu Zehra, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, (çev.) İbrahim Tüfekçi, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1994, s. 64.

⁵ Avcı, *a.g.e.*, s. 202; Gülnihal Bozkurt, Ahmet Mumcu, Coşkun Üçok, *Türk Hukuk Tarihi, Savaş Yayınevi*, Ankara, 1996, s. 75; Osman Şekerci, *İslam Ceza Hukuku'nda Ta'zir Suçları ve Cezaları*, Bayrak Yayımcılık, İstanbul, 1996, s. 17-18.

⁶ Bozkurt, Mumcu, Üçok, *a.g.e.*, s. 75.

⁷ Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, (çev.) Elmalılı Hamdi Yazır, Huzur Yayınevi, İstanbul, 1994.

Hz. Peygamberin de konuyla ilgili hadisleri şöyledir:⁸

" Kim bir mümini öldürmekle ona zarar verirse, aynı fiil ile kısas edilir. Ancak öldürülenlerin mirasçıları razı olursa kısas edilmez."

"Kim bir adamı öldürülürse, o iki şey arasında muhayyedir. İsterse katil kısas edilir, dilerse kısastan vazgeçerek diyet alır."

"Allah'tan başka mabud olmadığını ve benim de Allah'ın resulü olduğumu tasdik eden bir müminin kanı-şu üç şey dışında- helal değildir: zina eden bir evli, cana karşı can ve dinini terk edip cemaatten ayrılan."

Öldürme eylemi, hataen ve kasdi olabilir. Kasten adam öldürme (el-katlü'l-amd); şahsın, hayat sahibi, kanı haram olan bir insanı, kendi fiili ile kasıtlı olarak öldürmesidir.⁹ Ebu Hanefi'ye göre, katil ve öldürülen kimse arasında Müslüman-zımmi, hür-köle, kadın-erkek farkı olmaz. Mesela bir Müslüman bir zımmiyi öldürürse ona karşı kısas edilir. Çoğunluk ise gayrimüslim karşılığında Müslüman, köle karşılığında hür kimsenin karşılığında denklik bulunmadığı için onlara kısas kabul etmemiştir.¹⁰ Müçtehidler, kasten adam öldürme suçunun kısas ile cezalandırılacağı hükmünde birleşmişlerdir. Ancak kan sahibinin (veliyu'd-dem) kısası affetmesi müstesnadır. Bu durumda kısas cezası diyet cezasına döner.¹¹

Kısas uygulanan diğer bir ceza türü ise kasten yaralamadır ve tanımı şöyledir: Vücut bütünlüğüne yönelik ve ölüme yol açmayan vurma, yaralama, kırma, kesme gibi acı veren her çeşit saldırı. Bu ceza türünde de asli ceza kısas iken diyete de dönüşebilmektedir. Bu da bir nevi tazminattır. Kısas ve diyet, şahıs haklarının hâkim olduğu cezalardır. Kur'an-ı Kerim, adam öldürme ve yaralamada kasit ve hata ayrımı yapıp, kısas ve diyet istemeyi mağdur için hak, infazı toplum adına bir

⁸ Riyazü's-Salihin, (tasnif) İmam Nevevi, (çev.) Emin Özafşar, Bünyamin Erul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2016, ilgili sayfalar.

⁹ Osman Şahin, Nihat Dalgın, Muhsin Koçak, *İslam Hukuku: İslam Hukuku'na Giriş/ Aile Hukuku/ Miras ve Ceza Hukuku*, Ensar Yayınları, İstanbul, 2014, s. 462.

¹⁰ Talip Türcan, *İslam Hukuku'na Giriş*, (ed.) Hacı Yunus Apaydın, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2013, s. 261-262.

¹¹ Hayreddin Karaman, *Başlangıçtan Zamanımıza Kadar İslam Hukuk Tarihi*, İrfan Yayınevi, İstanbul 1975, s. 136.

görev, diyeti de bir rahmet ve kolaylık olarak sunmuştur.¹² Böylelikle hem insanı her şekilde güvenliğe almış, hem de adaletle, kalıcı ve düzenli bir hukuksal ilke oluşturmuştur.

Ayrıca yaralamada, kisasın uygulanabilmesi için cana kıyım suçunda aranan şartlar yanında aşağıdaki şartlar da getirilmiştir:¹³

*İki yer arasında eşitlik

*Eşitliği temin etmenin mümkün olması

*Daha fazla veya daha eksik bir uygulamayla zulmedilmemesi.

Buradan anlaşılmaktadır ki kisasın uygulanmaması veya affedilmesi durumunda diyet yöntemine başvurulmaktadır. Nassın belirlemediği ve sınırlandırmadığı yaralama ve sakatlama suçlarında "erş" adı verilen diyeti takdir, devletin sorumlu mercilerine bırakılmıştır.¹⁴

XVIII. Yüzyılda Rusçuk Kazası

Rusçuk'un Osmanlılar tarafından fethinin başlangıcı I. Murad dönemindeydir. Bu dönemde, olası bir Balkan ittifakını önlemek için büyük bir hızla Bulgaristan üzerine yürüyen Veziriazam Çandarlı Ali Paşa komutasındaki ordu Pravadi ve Şumnu şehirlerini zapt etmiş ve sonra da Bulgaristan'ın o zamanki başkenti olan Tırnova'yı almıştır. Şişman'ın, bu durum üzerine Tuna boyuna kadar kuzeye çekilip, Niğbolu Kalesi'ne kapandığı rivayet edilir. İşte bu sırada I. Murad da ordusuyla gelip Niğbolu önüne yetişmiş ve Kral Şişman artık anlaşma ümidini yitirmiştir. Kralın bu koşullar altında bir kez daha Osmanlı hâkimiyetini kabul ettiği belirtilir. Fakat geçmiş haraçlarını vermek ve Silistre gibi birkaç kaleyi teslim etmek gibi sözler verdiği halde I. Murad oradan çekilir çekilmez Kral Şişman'ın yeniden isyan bayrağını açması Bulgaristan için felaketle neticelenmiş ve Silistre, Hezargrad, Rusçuk şehirleri Osmanlılar tarafından zapt edilmiştir.¹⁵

¹² Ali Bardakoğlu, "Ceza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, İstanbul, 1993, s. 473.

¹³ Karaman, *a.g.e.*, s. 137

¹⁴ Hayreddin Karaman, *Ana Hatlarıyla İslam Hukuku: Giriş ve Amme Hukuku*, Cilt 1, Ensar Yayınları, İstanbul, 2010, s. 217.

¹⁵ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1971, s. 76.

I. Bayezid zamanında ise bu şehirlerden bir kısmı -Ruşçuk gibi- tekrar fethedilmek zorunda kalınmıştır. 1388 tarihinde başlayan Bulgaristan'ın fethi 1389 yılında sona ermiştir. Bu şekilde, Türk hâkimiyeti altındaki Bulgar hükümeti ilga edilerek Bulgaristan'ın siyasi varlığına son verilmiştir.¹⁶

Bulgaristan'da tarihi bir şehir olan ve uzun seneler Osmanlı Devleti'nin idaresi altında bulunmuş Rusçuk (Bulgarca Ruse/Russe), Bulgaristan'ın dördüncü büyük kenti olup, önemli bir endüstri ve kültür merkezidir. Rusçuk adlı yerleşim yeri kaynaklarda farklı isimlerle geçmektedir: *Sexaginta Pristis, Pristapolis, Prista, Yürük Ovası, Yergögü Beriyaka, Malko Yurgovo, Urus, Urusçuk, Rusi-to, Rusiko, Rostzig, Russy, Rusi, Rosi, Ruse, Rusçuk*.¹⁷

Önemli Avrupa yolları buradan geçtiği için Rusçuk, askeri sevkiyat bakımından önemli bir merkezdir. Şehir, Varna-İstanbul ya da Tuna kıyısındaki karayolları ile İstanbul'a bağlanan güzergâhta bulunur ve diğer taraftan da Orta Avrupa'dan Karadeniz'e uzanan suyunun önemli bir istasyonu konumundadır. Bu sebeplerle Rusçuk'ta trafik, özellikle askeri harekâtlar sırasında canlanmaktadır.¹⁸ Böylelikle Rusçuk, diğer Tuna şehirlerinin önüne geçmiştir. Rusçuk, bölgenin merkezi olarak kendini kabul ettirmektedir. Şehir, Tuna kıyısındaki diğer limanlar ve Yergögü-Ruşçuk ikilisi arasında bir temel halka oluşturmaktadır. Ayrıca, Polonya ve Romanya'dan İstanbul'a giden yolun en uygun geçitlerinden birini vermektedir. Öte yandan şehir, Fethülislam (Kladovo) ve Belgrad'tan İsakça'ya kadar giden nehir yolu boyunca nehir ve deniz kayıkları, askeri ve ticari gemiler tahsis eden, mola verilebilen, cerahorlar, hamallar, şarap mantarcıları, gemiciler, leventler ve kaptanlar ile hizmet veren bir nehir kıyısı istasyonudur.

¹⁶ İsmail Hami Danişmend, *a.g.e.*, s. 100.

¹⁷ Mehmet Topal, "Ruşçuk Şehri'nin Yeri ve Adı Üzerine Düşünceler", (ed.) Meral Bayrak (Ferlibaş), *Osmanlı İdaresinde Bir Balkan Şehri: Rusçuk*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 11.

¹⁸ Mehmet Topal, "II. Mustafa'nın Avusturya Seferlerinde Rusçuk Şehri ve Limanı'nın Önemi" *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Mücteba İlgürel'e Armağan II- Özel Sayı: 20, İstanbul, 2008, s. 232.

Kısacası, Rusçuk kasabası, bir limandır ve toplumun atar damarlarından biridir.¹⁹

Önemli geçiş güzergâhı üzerinde olması hasebiyle Rusçuk'ta askeri faaliyetler sırasında hareketlilik artmaktadır. Bu bölge; Osmanlı Devleti'nin, Avusturya-Macaristan ve Eflak-Boğdan'a yaptığı seferler sırasında askeri bir üs olarak kullanılmıştır. Örneğin, Osmanlı Sultanı II. Mustafa'nın Avusturya'ya yaptığı üç seferde Rusçuk, limanı ve kalesiyle orduya büyük fayda sağlamıştır. Rusçuk; mühimmat, asker vb. savaş malzemeleri sevkiyatı, ordunun zahire, et ve peksimet ihtiyacının karşılanması, kara sevkiyatı için hayvan tedariki, tersanesinde gemi tamir ve inşası, sefer esnasında kullanılan yük hayvanlarının bakımı, Tuna'da seyreden gemilere personel temini konularında en aktif rolü üstlenmiştir.²⁰

XVIII. yüzyılda, Rusçuk'ta Osmanlı hâkimiyeti sürmekte; zaman zaman savaşlarla kesintiye uğramakla beraber, şehir gelişmeye devam etmektedir. Şehirdeki gelişim süreci, diğer bölgelerle uyumlu olup, bölge; XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun tipik bir Balkan şehri örneğidir. XVIII. yüzyılda Rusçuk'ta on iki mahalle bulunmaktadır ve her Osmanlı şehri gibi şehir bu mahallelerden oluşmaktadır. Bunlardan bazılarının adları şöyledir: Cami-Cedit, Arık-Ramazan, Çukur-Çiftlik, Voyvoda-Çiftlik, Varoş, Diş-Varoş, Meçka, Novi-Çiftlik, Nova-Mahalle.²¹ Ayrıca Rusçuk'ta dokuz büyük cami, altı tane iki katlı ve elli-altmış odalı han, haffafhane (hazır ayakkabı atölyesi), iki hamam, bedesten, tersane, saat kulesi ve kale altında bir gümrük vardır. Lom Nehri üzerinde; Rusçuk ekonomisi için son derece önemli değirmenler, nehir kıyısında bahçeler, bağlar vardır.²² Nehir kenarında ve liman yakınında gıda ambarları, dükkânlar, gümrük binaları ve atölyeler ile Tuna Nehri kıyısında bir debbağhane bulunmaktadır. Rusçuk'ta esnaf grupları daha da çeşitlidir. Örneğin, mahalle aralarında

¹⁹ Simenov İvanova., *Aydınlanma: 17. ve 18. Yy. Ruse Belediyesi Öncesi Döneme Doğru*, Ulusal Kütüphane 'Kiril ve Methody', Rusçuk, ?, s. 51-52.

²⁰ Topal, *"Rusçuk Şehri'nin Yeri ve Adı Üzerine Düşünceler"*, s. 88-89.

²¹ Georgiev Popov, *Rusçuk'un Tasviri 1960 ile 1979 Yılı Arasındaki Zaman Zarfında*, Rusçuk, 1928, s. 13.

²² Meryem Kaçan Erdoğan ve Meral Ferlibaş ve Kamil Çolak, *Rusçuk Ayanı: Tirsiniklizade İsmail Ağa ve Dönemi (1796-1806)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2009, s. 13, Popov, a.g.e., 21.

pipo ve bileklik yapanlar, fıçıcılar (şarap fıçıları olduğu ve gayrimüslim Bulgar halkı tarafından işletildiği düşünülebilir), balmumu, tütün, çuha, ipek, pamuk, marangoz ve arabacı atölyeleri vardır. Osmanlı reayası için mühim bir sosyalleşme yeri olan kahvehaneler de Rusçuk mahallelerinin hemen her birinde görölmektedir.²³

Söz konusu yüzyılda, Rusçuk, ekonomik açıdan da hayli hareketlidir. Bölgede sığır eti, koyun, baharat, kahve, şeker, pirinç, tuz, incir, üzüm, limon suyu, ekmek, simit, pastırma gibi yiyecekler; nohut, leblebi, fındık gibi kuruyemişler; tereyağı, zeytinyağı, iç yağı gibi yağların ticareti yapılmaktadır. Kumaş çeşitleri olan atlas, kadife, ipek, İngiliz şalları, Leipzig basmaları, Linz kumaşları da ticari malzemelerdir. Ayrıca Nürnberg malları, Paris esansları, iğne, toplu iğne, kemer, elbise, çorap gibi giyecek eşyaları; yün, dantel, tütün, balmumu, sabun, kenevir, kenevir tohumu, üzüm rakısı, ilaç, fayans, müzik aletleri, kalem, saat, yemek takımları, ayna, bakır, çinko, çelik, civa ile kauçuk ticareti yapılan diğer ürünlerdir.²⁴ Burada; bir Dođu medeniyeti olan Osmanlı Devleti'nin, ticareti yapılan bazı yabancı mallardan dolayı Avrupa ile olan ilişkilerinin geliştii ve eskiye nazaran Avrupa ile daha çok yakınlaştii görölmektedir.

Rusçuk, özellikle Avusturya'nın desteklediği Ruslarla, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı'nın savaştii cephelerden biri olmuş ve çok yıpranmıştır. Bölge, 1768-1774 ve 1787-1792 tarihlerindeki iki önemli Osmanlı-Rus savaşına şahitlik etmiştir. 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşında bir süre Rus hâkimiyetine giren şehir, harap bir vaziyette tekrar geri alınmıştır. Ardından 1828-29 ve 1854 yıllarında Rus kuşatma ve bombardımanına maruz kalmış ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında, Rus topçusu tarafından bombalanmış ve büyük bir yıkıma uğramıştır. Sonuçta Berlin Antlaşması ile yeni kurulan Bulgar Devleti'ne katılmıştır.²⁵ Ayrıca bu antlaşma ile kale üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti sona ermiş ve antlaşmada yer alan madde gereğince kale yıkılmıştır.

²³ Popov, *a.g.e.*, s. 18-21.

²⁴ Teodora Bakırjjeva ve Svetlana Yordanov *Rusçuk ve Bölgesinin (2 ve 19. Yy) Tarihine İlişkin Seçilmiş Kaynaklar*, İzvori Kaynak Kütüphanesi, Cilt: 1, Rusçuk, 1999, s. 131; , Kaçan Erdoğan ve Feribaş ve Çolak, *a.g.e.*, 13.

²⁵ Machiel Kiel, "Rusçuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 35, İstanbul 1988, s. 246.

Künt Kapı denen Rusçuk'a ait bölgede, 20 Şubat 1878 tarihinde, General Totleben ve Rus askerlerinin Rusçuk'ta karşılanmasıyla, şehirdeki Osmanlı varlığı sona ermiş ve şehrin yeni tarihi başlamıştır.²⁶

Türk-İslam İmparatorluğu'nun taşradaki bir örneği olarak adlandırabilecek olan Rusçuk bölgesinden göçlerle Anadolu'ya gelmiş Müslüman kesimin torunlarının bir kısmı, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşamaya kaldıkları yerden devam etmektedir.

Rusçuk'ta Fiziksel Suçlar ve Suçlular

XVIII. yüzyıl boyunca Rusçuk'ta en sık görülen suçların başında, yaralama ve öldürme suçları gelir. Bu bağlamda, katilin öldürme kastı olup olmadığı sorusu sorulabilir. Şer'iyye sicillerinde bu durumu açıklayıcı doyurucu bilgiler bulunmamakla beraber, hataen veya kasten adam öldürme bilgisi bazen kaydedilmiştir. Öldürme olayına, dolaylı yollardan sebep olan kişinin bulunduğu ilginç bir örnek; Cami-i Cedid Mahallesinden Ali oğlu Mustafa Çelebi'nin, Mehmet oğlu İbrahim Beşe'ye açtığı davada görülmüştür. H. 25 Cemazıyelevvel 1155/ M. 28 Temmuz 1742²⁷ tarihli duruşmadan bir sene önce, İbrahim Beşe, Mustafa Çelebi'nin oğlunu, kendisine sormadan başka bir yere götürmüştür. İbrahim Beşe ve Mustafa Çelebi'nin oğlunun nereye gittiği bilinmemektedir. Yalnız, gittikleri yerde gemiye bindikleri ve geminin devrilmesi sebebiyle Mustafa Beşe'nin küçük oğlunun nehirde boğulduğu ifade edilmiştir. Acılı baba, oğlunun dem ve diyetini, İbrahim Beşe'den istemiş; kendisine yirmi beş kuruş ödenmesine mahkeme tarafından karar verilmiş ve böylelikle mahkeme sonlamıştır.²⁸

Bazen de katil zanlısı, mağduru sadece korkutma ile yetinmiş ve olay bir cinayet teşebbüsü olarak kalmıştır. Kara kocalı köyünden Yusuf oğlu Mehmed'in, Ali oğlu Demir Mehmed'e açtığı dava bu duruma örnek teşkil eder. Yusuf oğlu Mehmed'in iddiasına göre, Demir

²⁶Mecbure Hasanova Efraimova, "Bulgaristan Rusçuk'ta Türk Varlığı: Rusçuk'ta Ayakta Kalan Türk Varlığı" *Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu II*, Cilt: I, 13-15 Mayıs 2010, haz. Yrd. Doç. Dr. Ünal Şenel, Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Manisa, 2010, s. 409.

²⁷ H. kısaltması "Hicri" yıl ve M. kısaltması "Miladi" yılı gösterir. Bundan sonra sadece tarihler verilecektir.

²⁸ Rusçuk Şer'iyye Sicili (RŞS),38, no: 41-39a.

Mehmed gündüz vakti öldürmek kasdıyla kendisine tüfek doğrultup, din ve imanına küfretmiştir. Demir Mehmed bu iddiayı inkâr etmiştir. Olayın aydınlatılması için şahitlere başvurulmuştur. İmam Hasan ve Abdullah oğlu Mustafa oğlu Abdullah adlı şahitler, Demir Mehmed'in devamlı içtiğini, şehir dışına çıktığını ve kendisinin daha önce cinayet işlediğini belirtmişlerdir. 25 Cemaziyelâhır 1127/ 28 Haziran 1715 tarihli bu dava hakkında başka bir bilgi bulunmamaktadır.²⁹ Demir Mehmed'in, Mehmed'i neden öldürme teşebbüsünde bulunduğu karanlıkta kalmakla beraber, cinayet işlenmemiş ve Mehmed hayatta kalmıştır. Kendisinin dava açma sebebi ise hayatının güvende olmadığını düşünüp korkması olabilir.

Diğer davalarda ise davalılar suçlu fiilen işlemiştir. Katillerin yanında, suç esnasında kesici veya yaralayıcı alet bulunmaktadır. Bu durum, kesici alet olarak günlük hayatta kullanılan nesnelere varlığı ile açıklanabileceği gibi kasti bir durum olabileceğini de akla getirmektedir. Bir aletin suç aleti olabilmesi, adam öldürmeye elverişli olmasına bağlıdır. Şer'iyeye sicillerindeki keşif ilamlarında, öldürme esnasında kullanılan aletler için en genel tanımıyla "alet-i ceriha" tabiri kullanılmaktadır. Bununla beraber, bazı olaylar için daha özele inilmiş ve öldürme aletinin niteliği belirtilmiştir. Örneğin, 20 Cemaziyelâhır 1151/ 5 Ekim 1738 tarihli hükümde, Rusçuk'ta Kara Mustafa Mahallesi sakinlerinden Mustafa kızı Akika'nın, Hacı Mustafa oğlu Abdullah'a açtığı davada; Abdullah'ın, babasını, duruşmadan sekiz sene önce tuz tokmağıyla darp ederek öldürdüğünü belirtilmiştir.³⁰ Tuz tokmağının yemekler için tuzu ufalamaya yarayan bir alet olduğu düşünülebilir. Fakat bu olayda tuz tokmağı, bir canın ölümü için kullanılmıştır. Bu durum tartışma ve basit sorunlar yüzünden alevlenen kavga sonucu yaşanan ani bir öfke patlaması ihtimalini düşündürmektedir.

Ayrıca, Rusçuk'taki yaralama ve öldürme aletleri, sadece tuz tokmağı ile sınırlı olmayıp çeşitlidir. Bunlar içerisinde; kurşun, piştov kurşunu³¹, çifte tüfek³², yatağan bıçağı³³, bıçak, mum ve rob (?) gibi korkutucu araçlar yer almıştır.

²⁹ RŞS51, 27-2a.

³⁰ RŞS7, 76a.

³¹ Bulgarcadan Türkçeye geçmiş bir kelime olup Osmanlı ordusunda bir süre kullanılan, paçavraya sıkıştırılmış barutu horozunda bulunan çakmaktaşı ile ateşleyip kurşun

Suçluların Kimliği

Şer'iyye sicillerinde, katillerin yarısının kimliğine ulaşılammıştır. Kimliği belirli katiller ise çoğunlukla bireysel suçlulardır. Bununla beraber Rusçuk'ta örgütlü ve organize bir şekilde işlenen cinayetler de vardır. XVIII. yüzyılda, dünya genelinde olduğu gibi, Rusçuk'ta da bu zararlı kesim huzur ve güveni bozan eylemlerini hız kesmeden sürdürmüşlerdir. Şer'iyye sicillerinde geçtiği şekliyle, bu organize kişilerin adı "şaki" çoğulu "eşkiya" ve örgütlerinin genel adı da "şaki güruhu" şeklindedir. Elbette eşkiyalık suçunu diğer suçlardan ayıran temel özellik, yol kesmeleridir. Ayrıca, hırsızlık, adam yaralama ve öldürme, çete kurma, dağa çıkma eylemlerini gerçekleştiren bu grup, birkaç kişi ile de kazada cinayet veya cinayet teşebbüsü gerçekleştirmiştir.

Konuyla ilgili örnek, Mehmet ve Emine adlı kişilerin arzuhalinde görülmektedir. Rusçuk ve Tırnova kadılarına gönderilen Evâhir-i Ramazan 1151/ 22-31 Aralık 1738 tarihli hüküm, Hezargrad kazasına bağlı Timurtaşbaba Tekkesi civarındaki kaza ve köylerdeki şakilerin yasadışı eylemleriyle ilgilidir. Bu kişiler; Ali adlı şahsı ve arkadaşını öldürüp, genç kadınları kaçıarak taciz etmişlerdir. Mehmet Çavuş adlı mübaşir tarafından olayın inceleneceği kaydedilmiştir.³⁴

Aslında Rusçuk'ta, eşkiyalık ve cinayet iç içe geçmiş ve yakın bağları bulunan iki eylem olmuştur. Yine benzer bir durumda mağdurun acıklı ifadesi, söz konusu güruhun kaza eksenindeki şiddet ve etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Bu yönüyle Rusçuk'ta, XVIII. yüzyıl bir korku ve güvensizlik ortamıdır. Kimliği bilinmeyen, fakat reayadan biri olduğu belli olan davacının işyerine üç gece gelen kasaplardan Pabuçcuoğlu Kara Mustafa ve arkadaşı, mağdura "sen bize her zaman niçin şarap ve kebab vermezsun" diyerek zorla kollarına ve ellerine mum ile rob (?) döküp işkence etmişlerdir. Olayı araştırmak üzere bir

---

bilyeyi atan, kısa namlulu, tek atış yapabilen bir tabanca türünün kurşunudur. Türk Dil Kurumu, <http://sozluk.gov.tr/> (22 03 2020).

³² Çift namlulu tüfek anlamına gelmektedir. Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2011, s. 171.

³³ Büyük bıçak.

³⁴ RŞS37, 105a.

mübaşir görevlendiren merkez, suçluların cezalandırılmasını emretmiştir.³⁵

Eşkiyanın, cinayet davalarının gasp boyutunda olanları da vardır. Kollektif veya çete işi cinayete bu şekilde bir örnek de reayadan Salih adlı birinin başına gelen ve tarihi belirtilmemiş olayda tespit edilmiştir. Ahmet adlı kişinin padişaha arzuhali sonucu kaydedilen hükme göre, kimliği belirsiz kişiler, Niğbolu taraflarında Eski İslimli adlı köyde Salih'i katledip otuz kuruşunu, bir çift piştovunu, kılıcını ve atını gasp etmişlerdir. Bu kişilerin bulunup görevlendirilen mübaşir tarafından Özi Divanı'na çıkarılmaları istenmiştir.³⁶

Katiller; çoğunlukla7 erkek, Müslüman ve Rusçukludurlar. Kadınlar, kimi zaman darb ve katl suçu yüzünden mağdur olmuş; fakat hiç cinayet işlememiş veya hiç kimseyi yaralamamıştır. Örneğin; Yergöğü kazasından Hatice adlı kadın Rusçuk'a misafir olarak uğrayıp, Cami-i Atik Mahallesi'nden iskeleye inerken Rusçuk Kalesi yakınlarında, kimliği belirsiz kişilerce göğsü ve belinden yaralanmış ve aldığı bu darbeler sonucu ölmüştür.³⁷

Gayrimüslimlerin de bu suç türü yüzünden mahkemeye başvurmak zorunda kaldıkları görülmüştür. Örneğin, 6 Cemaziyelâhır 1149/ 12 Ekim 1736 tarihli hükümde, Yanu oğlu Kino adlı zimminin yakınları, Çernovi Köyü'nden Niko oğlu Pob Nikola, Dimo oğlu Kümüz (?) ve Kosta oğlu adlı kişileri dava etmiştir. İddiaya göre; Kino, Mestaş adlı bölgeden köye girdiği sırada, adı geçen üç kişi tarafından tüfek ile göğsünün sağ tarafından yaralanıp, bu yara sonucu ölmüştür. Keşif için bir görevlinin gönderilip, soruşturmanın başlatılmasına karar verilmiştir.³⁸ Gayrimüslimlerle ilgili bir başka cinayet olayı, uzun bir zaman sonra yaşanmıştır. Bu olayda; maktul bir gayrimüslim olup, katilin kimliği belirsizdir. 27 Rebi'ülâhır 1192/ 25 Mayıs 1778 tarihinde, Varoş Mahallesi'nden Papas Yovanço adlı gayrimüslim, halk arasında

³⁵RŞS37, 134b.

³⁶RŞS38, 90a-92.

³⁷RŞS8, 103-397.

³⁸RŞS6, 122b-192.

Macuncu Bölüğü denilen bağlarda, göğsü üstünden tüfek ile vurulmuş ve aldığı darbe nedeniyle yaşamını yitirmiştir.³⁹

Gayrimüslimlerle ilgili yaralama ve öldürme olayı ancak münferit örneklerde görülmüştür. Bunda, kendi cemaat mahkemelerine gitme isteği ağır basmış olabileceği gibi XVIII. yüzyılda Rusçuk bölgesinde nüfuslarının az olması da etkilidir. Şer'iyeye sicillerinde, ayrıca, bir gayrimüslimin bir Müslümanı öldürmesi veya tersi duruma ise neredeyse hiç rastlanmamıştır. Bunun sebeplerinden biri de ayrı mahallelerde yaşadıkları için ilişkilerinin bir anlamda sınırlı olması olabilir.

Cinayet Mahalleri

Kaza köyleri, mahalleler, sapa yollar, bağlar, köy korusu, panayır yeri, maktulün hanesi gibi birçok yerde katledilmiş insanların varlığından bahsedilebilir. Böylelikle görülmektedir ki bu suçu işlemek için katillerin aradığı başlıca özellik, olaya müdahale edebilecek üçüncü bir şahsın bulunmayacağı bir yer olmasıdır. Yaralama suçuna göre öldürme suçu daha çok görülmüştür. Bunun sebebi, katilin maktulü öldürme kastı olabileceği ve dönemin tıbbi koşullarının günümüze oranla yetersiz kalmasıdır. Çünkü yaralama ile başlayan fiziksel saldırılar, çoğu zaman tıbbi yetersizlik sebebiyle ölümle sonuçlanmıştır.

Kaza merkezindeki mahallerden öldürülme olayının en çok görüldüğü mahalle, Cami-i Cedid'dir. Burada yaşayan ahali için güvenlik zafiyeti olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında Cami-i Atik, Kara Mustafa, Varoş, Hacı Musa ve Faik adlı mahallelerde de bu suç türü görülmektedir. Köyler ise dengeli bir dağılım arz etmiştir. Böylelikle suç daha geniş bir alana yayılmıştır. Bu köylerin adları şöyledir: Karakocalı, Bey Alanı, Vetova, Koşarna, Eski İslimli, Tutrakan, Sarı Sinanlı, Ablanova, İlbasan, Batın, Köhne, Çernovi, İsmail Zimmi, Torlak, Kadı, İslim-i Müslim ve İslim-i Zimmi.

Köylerde işlenen cinayet vakalarından biri, Bey Alanı köyünde yaşanmıştır. Tarafların ikisi de aynı köydendir. Söz konusu köyde, Gurre-i Zilka'de 1127/ 29 Ekim 1715 tarihinde, Arslan oğlu Ali Beşe'yi, Veli oğlu Hüseyin, mahkemeden on ay önce, bıçak ile üç parmağından

³⁹RŞS8, 103-405.

kesip yaralamıştır.⁴⁰ Bu sebeple Ali Beşe, davalıdan dem ve diyetini talep etmiştir. Fakat Veli oğlu Hüseyin, olayın böyle olmadığını; Ali Beşe'nin yaralandığını fakat bu yara için bir görevli bulup, yarayı iyileştirmek istediği halde Ali Beşe'nin kabul etmeyip, eline baktırmadığını ifade etmiştir. Bunun üzerine Mesih Mahallesinden Mehmed oğlu Hasan Çelebi, Cami-i Cedid Mahallesinden Abdullah oğlu Yusuf Çavuş'un şahitliklerine başvurulmuştur. Şahitler, olayın Hüseyin'in söylediği şekilde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Böylelikle Ali Beşe haksız bulunmuştur. Görüldüğü üzere iki tarafın da reayadan olduğu bu davada olayın sebebinin ne olduğu bilinmemektedir.

Cinayet olayları; köyler dışında, yol kenarı veya iki köy arası sapa ve ıssız alanlarda daha çok görülmüştür. Çünkü bu yerlerde güvenlik yoktur ve eşkıya daha çok faaliyette olabilmıştır. Örneğin Niğbolu'da oturan Ali Beşe'nin arzuhaline göre; kardeşi Süleyman Beşe, Silistre'den Rusçuk'a giderken Kuzgunluk ve Sarı Güllü arasında yedi veya sekiz eşkıyanın saldırısına maruz kalmış ve katledilmiştir.⁴¹ Niğbolu sakinlerinin divana çıkarılıp yargılanmasını isteyen Ali Beşe'nin davası hakkında başka bir bilgi olmamakla beraber, diğer hükümler doğrultusunda soruşturmanın başlamış olabileceği söylenebilir.

Yolculuk esnasında işlenen cinayet davaları çok miktardadır. Yine bu minvalde bir örnek, Mehmed oğlu Hasan oğlu Memiş adlı maktulün annesinin isteği üzerine yapılan 20 Rebi'ülâhır 1155/ 24 Haziran 1742 tarihli davada görülmektedir. Olay, mahkemeden önce, Memiş'in Hotince köyünden Seyyid Hasan'ın bir atını (bargirini) Zıştovi kasabasına götürürken Çernovi köyü Kebirbaş adlı yerde öldürülmesidir. Varisleri, Çernovi ahalisinden dem ve diyet istemektedirler. Bunun üzerine, keşif için Mevlana Mehmed oğlu Mustafa Efendi gönderilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, maktulün sol kolu ve alnından yaralandığı ve bu yara sonucu vefat ettiği görülmüştür. Sonuçta, Çernovi Köyü ahalisinin, Memiş'in varislerine dem ve diyet parası vermesine hükmedilmiştir.⁴²

⁴⁰ RŞS51, 16a-35

⁴¹ RŞS38, 49b-51.

⁴² RŞS38, 93a-95.

Cinayet davaları içinde, olayın geçtiği yer sebebiyle ilginç bir keşif ilamında mağdur Abdullah oğlu Hüseyin Beşe, katil ise Deli Yusuf adlı reayadan iki kişidir. Olayın geçtiği yer ise, Osmanlı mahallesinin merkezi ve Müslümanlar için en kutsal yerlerden biri olan camii yakınıdır. Tam olarak cinayet mahalli Hacı Musa Mahallesi Eskicizâde Camii yakınları ve olayın tarihi de 15 Zilka'de 1150/ 6 Mart 1738 günüdür. Cinayet mahalline olay yeri inceleme ekibi ve ekibin baş sorumlusu Mevlana İbrahim oğlu Mustafa Efendi gitmiştir. Burada ölü incelenmiş, sol kaşı üzerinden bıçak ile vurulduğu, kurşunun sağ kulağının altından çıkarıldığı ve bu yaraların tesiriyle öldüğü tespit edilmiştir.⁴³ Söz konusu bölgenin işlek ve insanlara dinî duyguları daha fazla aksettiren bir yer olması sebebiyle, burada cinayet işlenmesi dikkat çekicidir. Bu sebeple katilin “deli” lakabıyla tanınması, onun gerçekten akli bozukluğa, en azından dengesizliğe sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Bazen de reaya kendi evinde gündelik işlerini yaparken aniden hayatlarına kast edilmiştir. Örneğin, köy sakinlerinden Ahmed Çorbacı adlı kişinin arzuhali üzerine; Rusçuk kadısı, Batın Köyü zabiti, köyler ahaliğine, 9 Ramazan 1154/ 28 Kasım 1741 tarihinde gönderilen hükme göre, Ahmed'in kızı evinde yemek yerken, kimliği belirsiz eşkiya kurşunu ile öldürülmüştür. Alınan karar, görevlilerin köylülerle birlikte katilleri bulmaları, varislere dem ve diyetin, köy ahali tarafından ödenmesi yönünde olmuştur.⁴⁴

Yaralama ve Öldürme Suçlarının Analizi

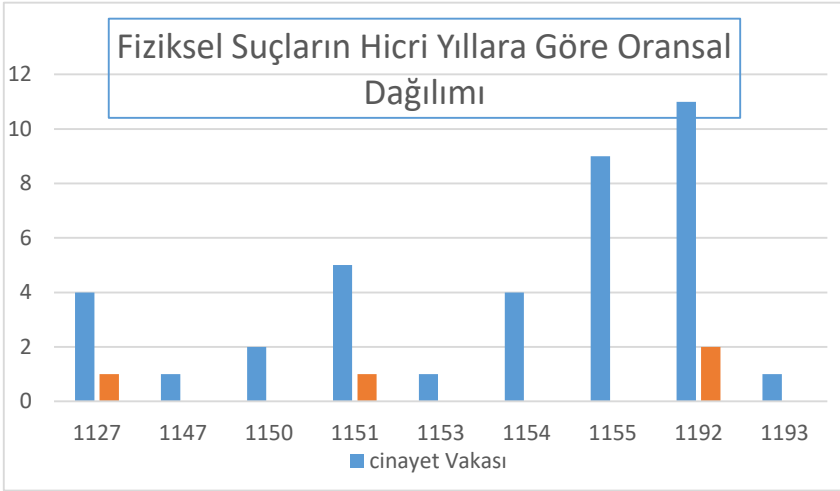
Mahkeme defterlerinde, cinayet sebepleri, ne yazık ki, yazmamaktadır. Bu sebeple, katil veya eşkiyanın, gerçekleştirdiği yasadışı fiilin hangi maksadı haiz olduğu konusu bilinmemektedir. Bununla beraber, sicillerde, nicelik olarak yaralama ve öldürme faaliyetlerinin tespiti mümkün olmuştur. Buna göre, XVIII. yüzyılda Rusçuk'ta toplam altmış üç yaralama ve bu yaralama sonucu cinayetle sonuçlanan olay yaşanmıştır. Yüzyıl gibi bir zaman dilimi için bu rakam az gelebilir. Fakat dönemin nüfusu da günümüze göre daha azdır ve

⁴³ RŞS36, 8-23. Cami yakınlarında (Vetova Köyü camisi önü) gerçekleşen bir başka cinayet olayı için bkz. RŞS8, 62-248

⁴⁴ RŞS38, 42b-44.

tüm cinayet olaylarının da kayıtlara geçtiği iddiası doğru değildir. Ayrıca işlenen yaralamanın yanında cinayet, daha çok yaşanmıştır. Bu davalarda, XVIII. yüzyılda nerdeyse her suç türünde etkisi olan eşkiya başı çekmiş olup, reayadan da cinayet olayına karışmış kişiler hayli fazladır. Alacaklı davaları ve gasp gibi maddi çıkarlar için de cinayete kadar varan olaylar tespit edilmiştir.

Grafik 1: Fiziksel Suçların XVIII. yüzyıldaki Niceliksel Dağılımı

Tabloda görüldüğü şekliyle, 1155 ve 1192 hicri yılları en çok cinayet işlendiği yıllar olmuştur. Ayrıca sadece üç yılda yaralama olayları görülmüştür. Bu yıllar, 1127, 1151 ve 1192 şeklinde geniş bir zaman dilimine yayılmıştır. XVIII. yüzyılın sonunda darb ve katl eylemlerinin oldukça yüksek oranda arttığı görülmüştür. Çünkü artık asker kontrolünden uzak bir Rusçuk vardır. Ayrıca yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan dağlı eşkiyası, sosyal düzeni bir keşmekeşe sürüklemiştir. Bu durum, suçun artmasına yardımcı etkenlerden birisi olup tehlikeyi çoğaltmıştır. Öyle ki kaza merkezindeki bir dükkânın önünde bile öldürme olayı gerçekleşmiştir. Olay, Cami-i Cedid Mahallesi'nde terzilik yapan Süleyman'ın Saraçhane'deki işyerinin önünde gerçekleşmiştir. Süleyman, dükkânının önünde alınandan vurulmuştur. Üstelik tarihler de Müslümanlar için ayrı bir önemi haiz Ramazan ayının mübarek Kadir

Gecesi'nde (18 Ekim 1778) vuku bulmuştur.⁴⁵ Bu durum da toplumsal çöküntünün boyutları hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca katli vakalarının artmasında, reayanın silah taşınması da etkili olmuş olabilir. Eşkiyadan kendini korumaya çalışan reaya, bazen de kendi başına dert açmış ve öldürme olayına karışmıştır.

Rusçuk'ta niceliksel anlamda sırasıyla 1192, 1155, 1151, 1127 ve 1154 yıllarında cinayet suçu artış göstermiştir. Bu durum açıkça söz konusu yıllardaki güvenlik zafiyetini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda söz konusu yıllar eşkiyanın da faaliyetlerini arttırması bakımından önemlidir. Böylelikle cinayet olayı, sadece beş yılda yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Bu veriler ve yüzyıl gibi uzun bir zaman dilimi düşünüldüğünde, güvenlik anlamında devlet kontrolünün olması bir sebep oluşturabilir. Fakat olaya sadece cinayet anlamında bakmak, genel bir yargıya ulaşmak açısından sıkıntı meydana getirebilir. XVIII. yüzyılda, günlük hayat devam etmiş; fakat sıkıntı ve huzursuzluk atmosferi içinde bulunan insanların yaşadıkları korkular ekseninde devam etmiştir. Bu bağlamda kefalet, mübaşir tayini, kadı mahkemesi, reayanın Divan-ı Hümayun'a şikâyet etmesi gibi önlemler ahalinin imdadına koşmuştur. Adalet mekanizması, reayayı savunan ve koruyan şekliyle yüzyıl boyunca süregelmiştir. Elbette bu durumun istinası, reayanın cinayet, hırsızlık gibi suçlar işlediği vakalardır.

XVIII. yüzyılda fiziksel suç kapsamında değerlendirilebilecek iki münferit olay yaşanmıştır. Biri kendini öldürme yani intihar vakası diğeri de tecavüzdür. Elbette tecavüz veya tecavüz kasdı eşkiyanın sıklıkla yaptığı işlerdendir. Fakat burada bir din adamının işlediği tecavüz suçundan bahsedilecektir. Mesih Mahallesi İmamı Mütessayid Abdullah'ın davalı olduğu hükmün tarihi, 5 Zilhicce 1150/ 26 Mart 1738'dir. Davacının kimliği belli olmayıp mahalle ahalisi, imamı dava etmiştir. Hükme göre; imam, çocuklara cinsel tacizde bulunmaktadır. Mahkemeden önce de bu tür davranışlarından dolayı bir mahkeme geçirmiş ve kadı kendisine tenbih şeklinde hafif bir ceza vermiştir. Fakat imam bu suça devam etmiş; bu sebeple karısı onu boşamıştır. Son olayda imam, bakire bir kızın bekâretini bozmuştur. İmam, kızı nikâhladığını söyleyerek kendisini savunmuştur. Sonuçta; imam, kızı evine gizlice götürdüğü ve kıza tecavüz ettiği için başından imamesi

⁴⁵ RŞS8, 103-394.

alınıp meslekten ihraç edilerek, Rusçuk Kalesi'nde kalebend edilmiştir.⁴⁶ Söz konusu olayın günlerce konuşulup ahalinin gündemini meşgul ettiği söylenebilir. Tecavüz suçu ile ilgili kaydedilmiş hüküm, suçu işleyen kişinin bir din adamı olması dolayısıyla ayrıca önemlidir. Çünkü her geleneksel toplumda olduğu gibi Osmanlı insanının en hassas olduğu konu dini duyguları olup, toplumda en çok güvendiği kişiler de din adamlarıdır. Bu olumsuz örnek, ne yazık ki; kanaat önderleri içerisinde sayılacak bir şahsa karşı, toplumun endişe ve ümitsizlik duymasına sebebiyet vermiştir.

Diğer münferit örnek ise intihar vakasıdır. Bu vaka, Cami-i Cedid Mahallesi'nde, Berber Mustafa adlı bir kişinin, evinde kendini asarak hayatına son vermesi şeklinde gerçekleşmiştir.⁴⁷ İntihar olayının yok denecek kadar az olmasının sebebi, İslam dinine göre intihar eyleminin büyük günahlar arasında sayılması şeklinde yorumlanabilir. Bu sebeple, insanların sorunları ne kadar büyük olursa olsun, İslam dini; Rusçuk insanı üzerindeki oto-kontrol işlevini bu anlamda da sürdürmüştür. Örnekte görüldüğü gibi intihar eden insanların davaları sessizce bitip, dem ve diyet hakkı için yakınları, bulunduğu mahallin ahali de sorun yaşamamıştır.

Genel olarak kaydedilen olaylarda maktulün yara aldığı bölge ayrıntılı olarak kaydedilmiştir.⁴⁸ Bunun nedeni, maktulün ölümünün nasıl gerçekleştiğinin ve hatta aldığı yaranın öldürücü olup olmadığının tespiti ve kanıtı için gereklidir. Bazen hükümlerde konuyla ilgili şaşırtıcı derecede detaya inilmiştir. Örneğin, Cami-i Cedid Mahallesi'nde öldürülen Alemşah adlı kadının, çifte tüfek ile arkasından vurulup, kurşunun göğsünden çıktı bilgisi de hükme dâhil edilmiştir. Yergöğülü Hacı İsmail'in kapısının önünde gerçekleşen bu cinayet, 19 Zilka'de 1192/ 21 Kasım 1778 tarihlidir.⁴⁹

⁴⁶RŞS36, 70-168.

⁴⁷ RŞS8, 398-103.

⁴⁸Şer'iyye sicillerinde, "sol koldan, sol memesi üstünden ve sekiz yerinden, alınından, sol taraftan elmacık üstünden, sol kasığından, göğsü üzerinden, başından ve boynundan ve sol elinden iki parmağı ve sol dirseğinden, kaşı üzerinden bıçak ile vurulduğu sağ kulağının alttan çıkması" şeklinde betimlemeler yer almaktadır.

⁴⁹ RŞS8, 103-395.

Maktullerin, toplumun çeşitli kesimlerinden olmakla birlikte daha çok reayadan kişiler oldukları tespit edilmiştir. Bu minval üzere, birçok benzer örneğin yanında, maddi çıkar sağlamak adına önemli bir hedef olan bir tüccarın katli örnek gösterilebilir. Rusçuk kadısı, kethüda yeri, yeniçeri serdari ve kurra zabıtlarına, Gurre-i Zilka'de 1154/ 8 Ocak 1742 tarihinde gönderilen hükme göre, Dağ Ablanovası köyünden tüccar taifesinden biri katledilmiştir. Köyün teftiş edilmesi, için görevlendirilen mübaşir yardımıyla, katilin yakalanıp hapsedilmesi emredilmiştir.⁵⁰

Reaya dışındaki yönetici kesimden de cinayet sebebiyle hayatı sona ermiş kişiler bulunmaktadır. Fakat bunlar münferit örnekler şeklindedir. Örneğin, katili bilinmeyen bir maktul, Kapucubaşı Çadircızade Ahmet Ağa'nın kardeşidir. Hükümde; Ahmet Ağa, kardeşinin haksız yere öldürüldüğü ve gereğinin yapılmasını talep etmektedir.⁵¹ Yine bir devlet görevlisi olan Hasan Paşa hazinedarı Hüseyin Efendi, Rıza Efendi'nin fırınının önünde, akşam namazı vakti, sol memesi üzerinden yaralanmıştır. Bireysel olarak işlenmiş bu yaralama suçu, 28 Şevval 1192/ 19 Kasım 1778 tarihidir ve katil bilinmemektedir.⁵²

XVIII. Yüzyılda Rusçuk'ta Fiziksel Suç İşleyenlere Verilen Cezalar

Şer'iyeye sicillerinde, davalar ile ilgili verilen cezalar çoğunlukla kaydedilmemiştir. Bu durumun sebebi, kadıların sadece şer'i hükümlere uygun şekilde karar vermeleri; cezaların uygulandığının subaşı vb. ehl-i örfe ait olmasıdır. Ayrıca davaların önemli bir kısmı, günümüz "olay yeri inceleme ekibinin" yaptığı işi yapan görevlilerin tuttuğu raporlardan oluşan keşif ilamları, dem ve diyet ile sulh hüccetleridir. Merkez tarafından, tecavüz suçunda meslekten ihraç ve kalebendlik; cinayetin şakilikle örtüştüğü bazı durumlarda da hapis cezası uygun görülmüştür. Çoğu cinayet davalarında görüldüğü üzere, şer'iyeye sicillerinde, katilin kimliğinin belirsiz olduğu durumlarda, maktulün yakınlarının, köy ahalisi gibi sorumlu tuttuğu kişilerden

⁵⁰ RŞS38, 19b-21.

⁵¹ RŞS9, 1a-5.

⁵² RŞS8, 106-421.

aldıkları dem ve diyet parası sonucu sulhun sağlandığı örnekler çoğunluktadır.

Bazı durumlarda da, suçluların bir üst mahkeme şeklinde çalışan bölgeye yakın, daha büyük mahkemelere çıkarılması kararı alınmıştır. Önemli bir kısım dava örneklerinde de, merkez bir şekilde kendilerine gelen davaları inceleyip bizzat karar vermiştir. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin, İslam hukukunu gözeten, şer'i kaidelere riayet eden yönü olduğu anlaşılmaktadır.

İşlenen cinayetlerde İslam hukukunun gereği yapılmıştır. İncelenen şer'iyeye sicillerinde bir ceza türü olarak, kasame ve diyet uygulamasına dair örnekler çoktur. Osmanlı toplum yaşamında, bir tür kontrol şeklinde işlev gören kasame ve diyet (kan bedeli) uygulamasının, sosyal hayatı şekillendiren bir unsur olduğu görülmüştür. Cinayetlerin ve yaralamaların yarısına yakınında, katil belli değildir ve bu sebeple sorumlu olan olayın geçtiği bölge halkı, maktulün yakınlarına dem ve diyet parası yani kan bahası ödemek zorunda kalmıştır. İslam hukukunda yeri olan bu kasame uygulaması, insanları birbirinden sorumlu tutan ve sonuç olarak merkezin işini kolaylaştıran, devletin resmi görevlileriyle halkın dayanışmasını sağlayan bir sosyal kontrol mekanizmasıdır.

Yaralama ve öldürme gibi vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlarda suçluları dava edenler, öldürülen kişinin yakınları veya varisleri olmaktadır. Çünkü suç sabit olunca, ancak bu kişilerin diyet talebinde veya kisas isteğinde bulunma hakları vardır. Kasame, İslam ceza muhakeme hukukunun ispat araçlarından birisidir. Köy, mahalle veya bir şahsın kendi mülkünde, üzerinde öldürülme izleri olan katili meçhul bir ceset bulununca, maktulün yakınlarının dava etmeleri üzerine köy ve mahalle halkına yemin ettirilmesi demektir.⁵³ Yani bu öldürme işinde hiçbir etkilerinin olmadığını itiraf ve taahhüt ederek sorumluluktan kurtulmalarıdır. Ayrıca bu uygulamanın, toplumda can ve mal güvenliğini korumada bölge halkının duyarlılık kazanması, ortak sorumluluk bilincinin güçlenmesi, cinayet zanlılarının haksız ithamlardan kurtulması, maktulün yakınlarının acılarının hafifletilmesi,

⁵³ Mehmet Akman, "Osmanlı Hukukunda Kasame", *Türkler*, Cilt: 13, ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 789.

adaletin tecelli edip kamu vicdanının rahatlatılması gibi işlevleri vardır.⁵⁴

Rusçuk şer'iyeye sicillerinde işlenen cinayet türü olaylarda ve katilin belli olmadığı durumlarda, bölge halkına kasame sorulmuştur. Bunun yanında cinayet davalarında, diyet karşılığı barışın sağlandığı; yani "muslihun tavassutuyla" sulh olunan dava örnekleri de mevcuttur. Diyet, İslam hukukunda yaralama veya öldürme olaylarında mağdur tarafa kan ve ceza bedeli olarak ödenen mal veya paradır. Diyet âdetinin, kan davalarını önleyen, şahsi intikamları teskin eden özelliği vardır ve bu da toplum için faydalı olmuştur. Diyet, bir nevi sulh sağlama aracı olarak görülmüş ve uygulanmıştır.⁵⁵

XVIII. yüzyıl Rusçuk şer'iyeye sicillerindeki diyet uygulamasına bir örnek, Dümekli Köyü ile Maratin Köyü reayası arasındaki, 15 Şevval 1153/ 3 Ocak 1741 tarihli davada görülebilir. Dümekli Köyü'nden Sunullah oğlu Sinan oğlu Seyyid Ali'nin büyük oğlu Veliyüddin, büyük kızı Şerife Aşşe, küçük kızı Şerife Hatice, Maratin Köyü Müslüman ve gayrimüslim ahalisine dava açmışlardır. Mahkemeden iki sene önce babaları Seyyid Ali'nin, Maratin Köyü'ne gidip kıyafet satın aldığını ve bu esnada darp edilerek öldürüldüğünü iddia etmişlerdir. Fakat iddialarını ispat edecek delilleri bulunmadığı için ara bulucular araya girerek, Maratin Köyü ahalisinden yirmi beş kuruş almışlar ve böylelikle dava sonuçlanmıştır.⁵⁶

XVIII. yüzyıl Rusçuk şer'iyeye sicillerinde, cinayet olaylarına verilen kısas cezasına dair örnek tektir. Bu durumun en önemli sebebi; maktulün yakınlarının, cinayet davalarındaki tavrı ve çoğu davada katilin bulunamamasıdır. İlgili örnek, Rusçuk kazasına bağlı Vetova Köyünden Halil oğlu İsmail'in üç kişi tarafından öldürülmesidir. 26 Muharrem 1166/ 30 Kasım 1752 tarihli duruşmada, İsmail'in annesi Ali kızı Hacer, oğlu öldürüldüğü için, köy halkına dem ve diyetini almak adına dava açmıştır. Fakat mahkemede annenin köy halkına olan

⁵⁴Ali Bardakoğlu, "Kasame", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 24, İstanbul, 2001, s. 528.

⁵⁵Ali Bardakoğlu, "Diyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 9, İstanbul, 1994, s. 473, 478.

⁵⁶RŞS36, 46-112.

talebinin reddi ve olayın faillerinin yakalanmasına hükmedilmiştir.⁵⁷ İzleyen aylarda Rusçuk kadısı, yeniçeri zabiti ve voyvoda ağalarına, merkezden, cinayetle ilgili bir emir gelmiştir. Buna göre, söz konusu cinayetin faillerinin bulunduğu ve bu kişinin infazının gerçekleştirilmesi emredilmiştir.⁵⁸

Sonuç

İnsanoğlu, içinde olumlu-olumsuz duygular bulunan ve her türlü faaliyeti yapabilme potansiyeli barındıran bir canlı türüdür. Anlık bir öfke patlaması veya planlı ve düşünölmüş bir şekilde cinayet işleme eylemi de bu olumsuz dürtüler potansiyelinin içindedir. Elbette her insan cinayet işler şeklinde bir varsayım geçerli değildir. Bu fiilin oluşması için birçok sosyo-psikolojik ve ekonomik yönleri olan zorlayıcı etkenler ve zaafklar gerekir. İlahi dinler ve sosyal öğretiler, kimi zaman insanın içinde var olan bu dürtüyü terbiye edip, onu iyi bir varlık haline getirme ödevini çağlar boyu sürdürmüştür. Ayrıca uzun insanlık tarihinde oluşan büyük hukuk ekolleri de, işlenen fiziksel suçlara ceza vererek, toplumun devamını sağlamışlar ve masum insanları koruma yoluna gitmişlerdir.

Bir insanın yaşam hakkını sonlandırmak demek olan cinayet suçu, şahsi şiddetin en acımasızıdır. Şiddet, vücut bütönlüğüne yönelik her kasdi saldırı anlamında yaralama ve tecavüz gibi olayları da içermekte ve acı çekmeye de sebep olmaktadır.

İncelenen şer'yye sicillerinin bir kısmında, cinayet işlemenin kasdi olduğu yazılmış; fakat bu kastiliği oluşturan düşünsel ve psikolojik etkenler ifade edilmemiştir. Bir başka deyişle, katilin öldürme eylemini gerçekleştirilmesi için sahip olduğu motivasyon bilinmemektedir. Osmanlı mahkemesi, yargılamayı etkileyecek unsurları kaydetmiştir. Bununlar beraber, bazı cinayet ve yaralama olaylarının maddi veçhesi olduğu da tespit edilmiştir. Bu durum, taraflar arasında yaşanan gasp gibi hadiselere dayanır.

⁵⁷ RŞS37, 6a-15.

⁵⁸ RŞS37, 27a-88.

XVIII. yüzyılda Rusçuk mahkemesi, hayli kalabalık zamanlar yaşamış ve davalar süreklilik göstermiştir. Bölgede azımsanmayacak oranda suç işlendiği söylenebilir. Suç türleri içinde ise yaralama ve cinayet başı çekmektedir. Gerek eşkıya gibi organize bir çete tarafından, gerekse bireysel bir şekilde cinayetin işlendiği Rusçuk'ta güvenlik zafiyeti olduğu düşünülebilir. Bu durumun bir göstergesi, katillerin kimliğinin çoğunlukla bilenememesidir. Üstelik kefalet sistemini işleten bir devlette bu durum, ahalinin korku içerisinde yaşadığı sonucunu akla getirir.

Suçlular aktifse de, devlet de aktiftir. Her dava edilen olay, merkez tarafından yakinen izlenmiş ve gerekli durumlarda merkez, ceza uygulaması konusunda, başta kadı olmak üzere, tüm taşra yetkililerini, hatta halkı uyarmıştır. Çünkü söz konusu devlette ve dönemde herkes herkesten sorumludur. Merkez, adaletin sağlanması, masum olan tarafların korunması ilkelerini tatbik etmekten geri durmamıştır. Fakat genelde suç, özelde ise cinayet ve yaralama eylemlerinin tamamen ortadan kalkması hiçbir zaman mümkün olmamıştır. Bu durum, sadece Osmanlı İmparatorluğu için değil, tüm tarihi süreçteki devletler ve milletler için geçerlidir. Ancak, devlet güçlü ve ekonomik anlamda refah içinde olduğu zaman, toplumlarda suç oranlarında azalma söz konusu olmuştur.

Elbette, bazı şartlar, devletin gücünü ve müdahalesini etkilemektedir. Bunlardan birisi de savaştır. Rusçuk'ta XVIII. yüzyılın ikinci yarısından sonra cinayetlerin artmasının sebebi de budur. Yani, savaşlar yüzünden askerlerin olmadığı Rusçuk'ta ahali güvenlik konusunda sıkıntı çekmiş ve art niyetli kişiler eylemlerini daha kolay gerçekleştirmek fırsatı bulmuşlardır.

Sonuç olarak, gündelik hayatın sıkıntılı olsa da devam ettiği, katillere rağmen hayatın olumlu yönlerinin bulunduğu bir XVIII. yüzyıl Rusçuk kazasından bazı kişiler, fiziksel suçlara maruz kalmış; hayatlarını devam ettirmekten mahrum olmuşlardır. Katillerinin cezası ise verilmiş ve adalet yerini bulmuştur.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Ruşçuk Şer'iyye Sicili (RŞS), nr. 5, 51, 52, 6, 7, 36, 38, 37, 8, 9, 39, Bulgaristan Milli Kütüphanesi Oryantal Bölümü, St. Cyril and Methodius National Library of Bulgaria Natsionalna Biblioteka Sv Kiril i Metodiy (NBKM).

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Rusçuk, HRT 142.

Kitaplar ve Makaleler:

Akgündüz, Ahmet; Cin, Halil, *Türk Hukuk Tarihi Kamu Hukuku*, Cilt: 1, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1995.

Akman, Mehmet, "Osmanlı Hukukunda Kasame", *Türkler*, Cilt: 13, (ed.) Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 789-794.

Avcı, Mustafa, *Osmanlı Ceza Hukuku: Genel Hükümler*, Mimoza Yayınları, Konya 2010.

Bakırjieva, Teodora ve Yordanov, Stoyan *Ruşçuk ve Bölgesinin (2 ve 19. Yy) Tarihine İlişkin Seçilmiş Kaynaklar*, İzvori Kaynak Kütüphanesi, Cilt: 1, Rusçuk 1999.

Bardakoğlu, Ali, "Ceza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 7, İstanbul 1993, ss. 470-478.

Bardakoğlu, Ali, "Diyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 9, İstanbul 1994, ss. 473-479.

Bardakoğlu, Ali, "Kasame", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 24, İstanbul 2001, ss. 528-530.

Bozkurt, Gülnihal ve Mumcu, Ahmet ve Üçok, Coşkun, *Türk Hukuk Tarihi*, Savaş Yayınevi, Ankara 1996.

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971.

Efraimova Hasanova, Mecbure, "Bulgaristan Rusçuk'ta Türk Varlığı: Rusçuk'ta Ayakta Kalan Türk Varlığı" *Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu II*, Cilt: I 13-15 Mayıs 2010, yay. Haz. Yrd. Doç. Dr. Ünal Şenel, Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Manisa 2010, ss. 409-420.

İvanova, Svetlana, *Aydınlanma: 17. ve 18. Yy. Ruse Belediyesi Öncesi Döneme Doğru*, Ulusal Kütüphane 'Kiril ve Metody', Rusçuk, ?.

Kaçan Erdoğan, Meryem ve Ferlibaş, Meral ve Çolak, Kamil; *Ruşçuk Ayanı: Tirsiniklizade İsmail Ağa ve Dönemi (1796-1806)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009.

Kiel, Machiel, "Ruşçuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 35, İstanbul, 1988, ss. 246-250.

Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, (çev.) Elmalılı Hamdi Yazır, Huzur Yayınevi, İstanbul, 1994.

Muhammed Ebu Zehra, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, çev. İbrahim Tüfekçi, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1994.

Karaman, Hayreddin, *Başlangıçtan Zamanımıza Kadar İslam Hukuk Tarihi*, İrfan Yayınevi, İstanbul 1975.

Karaman, Hayreddin, *Ana Hatlarıyla İslam Hukuku: Giriş ve Amme Hukuku*, Cilt 1, Ensar Yayınları, İstanbul 2010.

Popov, Georgiev, *Rusçuk'un Tasviri 1960 ile 1979 Yılı Arasındaki Zaman Zarfında*, Rusçuk 1928.

Riyazü's-Salihin, (tasnif) İmam Nevevi, (çev.) Emin Özafşar, Bünyamin Erul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2016.

Şahin, Osman ve Dalgın, Nihat ve Koçak, Muhsin, *İslam Hukuku: İslam Hukuku'na Giriş/ Aile Hukuku/ Miras ve Ceza Hukuku*, Ensar Yayınları, İstanbul 2014.

Şekerci, Osman, *İslam Ceza Hukuku'nda Ta'zir Suçları ve Cezaları*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 1996.

Topal, Mehmet, "II. Mustafa'nın Avusturya Seferlerinde Rusçuk Şehri ve Limanı'nın Önemi" *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Mücteba İlgürel'e Armağan II- Özel Sayı: 20, İstanbul 2008, ss. 223-250.

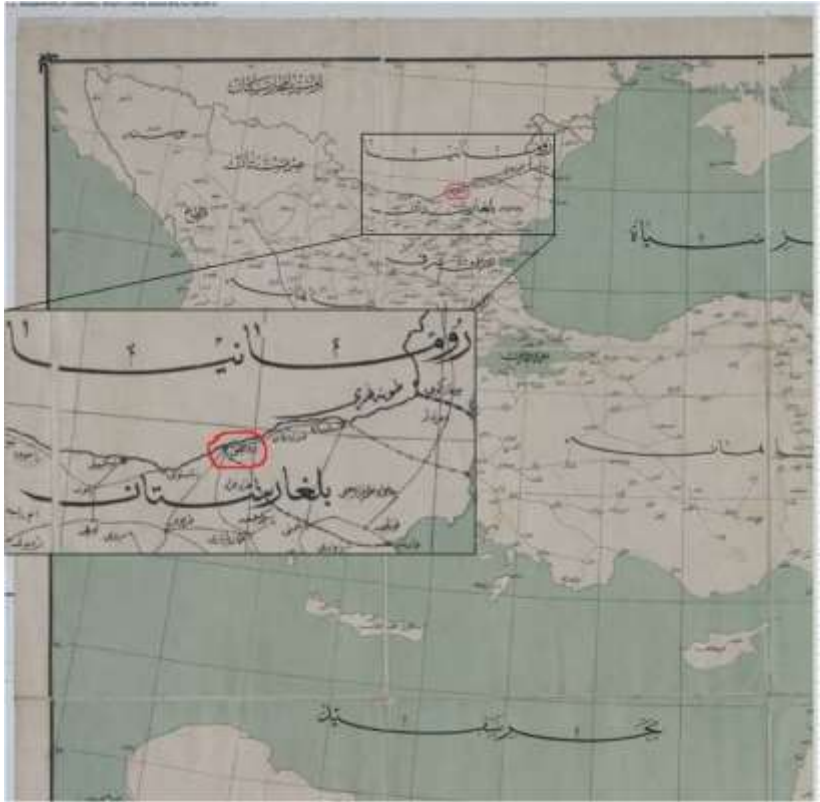
Topal, Mehmet, "Rusçuk Şehri'nin Yeri ve Adı Üzerine Düşünceler", (ed.) Meral Bayrak (Ferlibaş), *Osmanlı İdaresinde Bir Balkan Şehri: Rusçuk*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, ss. 1-21.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, <http://sozluk.gov.tr/> (22 03 2020)

Türcan, Talip, *İslam Hukuku'na Giriş*, (ed.) Hacı Yunus Apaydın, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir 2013.

Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2011.

Ek: Rusçuk Haritası

Harita 1: Rusçuk: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, HRT 142.